

навичок студентів зокрема. Викладачі кафедри клінічної імунології, алергології та ендокринології БДМУ мають певний досвід у її організації, оскільки четвертий рік працюють за кредитно-модульною системою підготовки лікарів. За цей час співробітниками кафедри було розроблено навчально-методичне забезпечення учбового процесу, Методика проведення заключного заняття за кредитно-модульною системою дозволяє всебічно та об'єктивно оцінити знання студентів з клінічної імунології та алергології. Методичне забезпечення вміщує банк питань в декількох варіантах, ситуаційні завдання, тести, набір імуограм. Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем модуля на останньому занятті з модуля, який є контрольним. До підсумкового модульного контролю допускають студентів, які виконали всі види робіт, передбачені навчальною програмою, та при вивченні модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. На підсумковий модульний контроль виносять найбільш важливі питання навчального матеріалу, в тому числі обов'язково із тих тем, які студенти вивчали самостійно під час позааудиторної роботи. Конкретні форми підсумкового модульного контролю визначаються у робочій навчальній програмі та довіднику з дисципліни.

Оцінка за модуль визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності студента та оцінки підсумкового модульного контролю (у балах), які виставляються при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок до модуля відповідно. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати при засвоєнні модулю становить 200, у тому числі за поточну навчальну діяльність – 120, за результатами підсумкового модульного контролю – 80 балів (теоретична та практична частина разом). Поточна успішність студента оцінюється за традиційною шкалою оцінок, які потім конвертуються в бали.

Професійно-спрямовані запитання та завдання потребують під час відповіді від студента конкретних знань та умінь з прикладами, в органічній єдності теорії та практики, потребують у студентів достатнього володіння питаннями базових медичних дисциплін. До заключного заняття індивідуальні семінари проводяться із кращими студентами, що допомагало їм більш ефективно виконати завдання, використовуючи при цьому додаткову інформацію та з найбільш слабкими студентами.

Висновки. Основними напрямками подальшої роботи є такі: удосконалення сучасного інструментарію оцінки, що контролює діяльність студентів; збільшення часу на відробітку та контроль практичних навичок. Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження вбачаємо в удосконаленні якості навчально-методичного забезпечення з урахуванням набутого власного та педагогічного досвіду інших вищих навчальних закладів України.

УДК 378.147

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Л.Ф.Каськова, О.Ю.Андріянова, О.О.Карпенко, Л.І.Амосова, С.Ч.Новікова, Л.Ф.Чуприна
Вищий державний навчальний заклад України "Українська медична стоматологічна академія"

MEDICAL PRACTICE AS PART OF EDUCATION PROCESS IN CREDIT MODULE SYSTEM

L. F. Kaskova, O. Y. Andriyanova, O. A. Karpenko, L. I. Amosova, S. C. Novikova, L. F. Chuprina
High state educational institute «Ukrainian medical stomatological academy»

Резюме Проходження виробничої практики в умовах кредитно-модульної системи навчання забезпечить високу якість підготовки фахівця, оскільки в основі її лежить квантування практичних навичок на порції, об'єктивність і прозорість оцінки, стимулювання змагання в навчальній діяльності. Активна навчально-знавальна робота студента під час виробничої практики дозволить йому досягти більш високої рейтингової оцінки, сприятиме глибокому засвоєнню теоретичного матеріалу, засвоєнню практичних навичок, формуванню клінічного мислення у майбутніх лікарів-стоматологів.

Summary Medical practice is realized as part of credit module system proves high quality of specialist's preparing because its base is gradual mastering of practical skills, objectivity and transparence of estimation, stimulation of challenging during studying. Active cognitive work of students during medical practice permits to achieve the high

mark, promotes the mastering of theoretical materials, acquisition of practical skills, and forming the clinic thought at the further dentists.

Вступ Впровадження основних принципів Болонської декларації забезпечило інтегрування вищої медичної освіти в Європейський освітній та науковий простір. Для ефективного та поступового переходу від традиційної освіти України до нової було розроблено національну модель кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Запровадження такої системи сприяє створенню оптимальних умов для якісної професійної підготовки фахівця, щоб одержати освіту на рівні світових стандартів і гідно проявити себе на ринку праці, науки і творчості.

Основною метою гармонізації системи вищої освіти України відповідно до європейських стандартів на сучасному етапі є зміна філософії навчання та викладання, впровадження орієнтованих на сучасного студента підходів до викладання, використання педагогічних технологій, спрямованих на заохочення до набуття самостійних знань та наукових досліджень студентів.

Стрімкий розвиток світової науки, в тому числі медичної галузі, обумовлює високі вимоги до підготовки фахівців, здатних у майбутньому якісно виконувати свої функціональні обов'язки, творчо мислити та добре орієнтуватися в сучасному динамічному інформаційному просторі.

Можливості кредитно-модульної системи навчання розширюють навчально-методичну базу для студентів, створюють сприятливі умови до впровадження в їх діяльність певних стандартів роботи, в тому числі інформаційних стандартів.

Сучасний етап розвитку вищої освіти в умовах кредитно-модульної системи висуває нові вимоги до організації навчального процесу. Головною метою кредитно-модульної системи є саморозвиток та самовираження студентів через самостійну пізнавальну діяльність.

Модульна технологія навчання - сучасна педагогічна технологія, що передбачає модульну побудову навчального матеріалу та його засвоєння шляхом послідовного та ґрунтовного опрацювання навчальних модулів, мотивацію навчання на основі визначення цілей, значний обсяг самостійної навчально-пізнавальної діяльності студента та різноманітні форми діагностики рівня його знань та вмінь.

Видом засвоєння навчального матеріалу є виробнича практика, під час якої студент опрацьовує теоретичний матеріал, практичні навички, виконує індивідуальні завдання, проводить науково-дослідну роботу тощо. Зміст виробничої практики з конкретної дисципліни визначається робочою навчальною програмою з цієї дисципліни, навчально-методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Провідною метою вивчення дисципліни під час виробничої практики є не тільки засвоєння змісту предмета, але, більшою мірою, опанування навичками та вміннями, виховання моральних якостей, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народного господарства кваліфікованими фахівцями, що дуже важливо для постійного підвищення кваліфікації майбутнього фахівця-лікаря.

Основна частина. Практичні навички студентів вищих медичних навчальних закладів є важливою ланкою в підготовці лікаря та невід'ємною частиною навчального процесу. Впровадження переліку практичних навичок в навчальний процес студентів, як нової методики обліку оволодіння практичними навичками, дозволяє досягти кінцевих цілей, визначених в освітньо-професійних програмах підготовки спеціалістів. Головне завдання впровадження переліку практичних навичок - закріплення знань і вмінь практичних навичок в умовах майбутньої діяльності, отриманих при вивченні основних клінічних і теоретичних дисциплін. У шоденниках з виробничої практики, які студенти заповнюють протягом цього періоду, є чітко визначений «Програмою виробничої практики для студентів стоматологічного факультету» перелік маніпуляцій, які вони повинні виконати за час проходження практики.

Відповідно до навчального плану проходження виробничої практики «Сестринська практика в стоматології» передбачено, коли студентом набуті знання з основних базових дисциплін (анатомії людини, гістології, цитології та ембріології, фізіології, патофізіології, патоморфології, пропедевтики терапевтичної стоматології, пропедевтики дитячої терапевтичної стоматології, фармакології), з якими інтегрується програма виробничої практики. Практика формує засади подальшого вивчення студентом клінічних дисциплін – терапевтичної, хірургічної, ортопедичної стоматології, стоматології дитячого віку, що передбачає інтеграцію з цими дисциплінами та формування умінь і навичок.

Завданням кредитно-модульного принципу є закріплення знань і навичок, отриманих при вивченні основних клінічних і теоретичних дисциплін, в умовах майбутньої професійної діяльності, логічне, послідовне поглиблення і вдосконалення набутих практичних навичок, покращення якості

навчання. Практичні навички, отримані при вивченні основних теоретичних і клінічних дисциплін, їх подальше поглиблення і вдосконалення під час роботи дозволяє не тільки покращити якість навчання, а й відображає практичну орієнтацію викладання. Максимальне практичне спрямування всіх дисциплін дозволяє студенту зрозуміти необхідність вивчення даної дисципліни для майбутньої професійної діяльності.

Організація навчального процесу під час виробничої практики здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до вимог Болонської системи. Згідно з наказом МОЗ України від 07.12.2009р. № 929 обсяг навчальних годин з виробничої практики «Сестринська практика в стоматології» складає:

– кредитів ECTS – 3,5; кількість годин: всього –105, з них аудиторні – 60, самостійна робота студентів – 45.

Виробнича практика «Сестринська практика в стоматології» проводиться у терапевтичному, хірургічному, ортопедичному відділеннях стоматологічної поліклініки безпосередньо під час IV навчального семестру. Програма практики представлена одним модулем, поділений на 4 змістові модулі. На кафедрі проводиться змістовний модуль 4 – «Сестринська практика в стоматології дитячого віку», який складається з 8 практичних занять. Тривалість практичного заняття складає 2 академічні години.

Проходження практики «Сестринська практика в стоматології» починається з ознайомлення з клінікою. Практичний курс передбачає: 1) засвоєння теоретичного матеріалу щодо особливостей роботи стоматологічної поліклініки та основних маніпуляцій і їх відпрацювання під контролем викладача (у вигляді практичних занять та консультацій); 2) самостійна робота студента у стоматологічних відділеннях та закріплення отриманих знань і умінь у вигляді самостійних чергувань, підготовки до практичних занять, засвоєння практичних навичок, наведених у плані практичної підготовки, заповнення основної звітної документації, індивідуальна робота та підготовка до підсумкового контролю знань. Види індивідуальної роботи: доповідь реферату на практичному занятті, підготовка санітарного бюлетеня, доповідь на клінічних конференціях баз кафедри.

Поточна навчальна діяльність студентів контролюється на практичних заняттях відповідно до окреслених цілей та під час індивідуальної роботи викладача зі студентами. Рекомендується застосовувати такі засоби діагностики рівня підготовки студентів: контроль практичних навичок, тематичні питання, розв'язування ситуаційних задач.

Підсумковий контроль засвоєння модуля виробничої практики відбувається після його завершення на останньому занятті. Контроль опанування передбаченим переліком практичних навичок здійснюється спільно викладачами кафедр, на базі яких проходила виробнича практика.

Оцінка успішності студента за виробничу практику «Сестринська практика в стоматології» є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням поточної успішності та підсумкового модульного контролю і має визначення за системою ECTS та традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

При засвоєнні кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляють оцінки за 5-бальною (традиційною) шкалою, які потім конвертуються у бали залежно від кількості тем у модулі. Таким чином, вага кожної теми в межах модуля є однаковою.

Мінімальна кількість балів, яку може одержати студент при вивченні модуля є критерієм допуску до підсумкового модульного контролю з цього модуля і розраховується шляхом множення мінімальної кількості балів, що відповідають оцінці «3» на кількість оцінюваних тем модуля, а саме – 7 практичних занять по 2 бала ($7 \times 2 = 14$). Мінімальна кількість набраних балів повинна бути 14.

Максимальна кількість балів розраховується шляхом множення максимальної кількості балів, що відповідають оцінці «5», на кількість оцінюваних тем модуля та додаванням 4 балів за індивідуальну СРС, а саме – 7 практичних занять по 4 бали і плюс 2 бали за СРС ($7 \times 4 + 2 = 30$). Максимальна кількість набраних балів не повинна перевищувати 30.

Аналіз отриманих результатів успішності студентів під час виробничої практики свідчить, що при проходженні практики за традиційною системою навчання середній бал успішності коливався в межах від 3,79 до 3,89 протягом декількох років. Питома вага оцінок була наступна – «задовільно» у різні роки стримувало від 35 до 40,86% студентів, «добре» - від 38,07 до 40,31%, «відмінно» - від 16,56 до 24,36%.

При проходженні практики за кредитно-модульною системою навчання результати підсумкового модульного контролю відповідають таким результатам: середній бал успішності був від 3,28 до 3,45, що можна пояснити періодом адаптації студентів 2 курсу до нової системи навчання в умовах клініки, які з часом покращуються.

Зниження успішності на другому курсі, на наш погляд, пов'язано з періодом адаптування студентів до проведення виробничої практики у вигляді практичних занять у клінічних закладах.

Відповідно до навчального плану проходження виробничої лікарської практики для студентів 3 курсу стоматологічного факультету передбачено, коли студентом набуті знання з основних клінічних дисциплін (пропедевтики терапевтичної стоматології, пропедевтики дитячої терапевтичної стоматології, профілактики стоматологічних захворювань, фармакології), з якими інтегрується програма виробничої практики.

Згідно з наказом МОЗ України від 08.07.2010 р. №541 обсяг навчальних годин з виробничої лікарської практики «Профілактика стоматологічних захворювань» складає: кредитів ECTS – 3,5; кількість годин –105. Програма виробничої практики представлена 1 модулем «Профілактика стоматологічних захворювань» та складається з 28 тем з предмету.

Перелік вмінь та практичних навичок для підсумкового модульного контролю модуля 1 складається з 20 навичок (кожна навичка 3 бали), максимальна кількість балів за практичні навички з підсумкового модульного контролю – 60.

Виробнича лікарська практика студентів 3-го курсу триває 2 тижні в дитячій стоматологічній поліклініці, стоматологічних кабінетах шкіл та дитячих садків в обсязі професійних обов'язків лікаря-гігієніста стоматолога.

Виробнича лікарська практика проводиться упродовж навчального року, або в літній період за рішенням Вченої ради ВНЗ. Практика передбачає самостійне опанування студентами практичними навичками, яке контролюється керівниками – викладачами профільних кафедр та керівниками виробничої практики від бази. Поточна навчальна діяльність студентів оцінюється керівниками – викладачами практики від вишого навчального закладу.

Підсумковий контроль засвоєння модуля виробничої лікарської практики відбувається в останній день практики після її завершення. Контроль модуля проводиться викладачами профільних кафедр у присутності керівника від бази практики.

Оцінка успішності студента за виробничу лікарську практику для студентів 3-го курсу стоматологічного факультету є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням поточної успішності та підсумкового модульного контролю і має визначення за системою ECTS та традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

Аналіз отриманих результатів успішності студентів під час виробничої практики свідчить, що при проходженні практики за традиційною системою навчання середній бал успішності був у межах 3,7 – 3,71 протягом декількох років. Пітома вага оцінок була наступна – «задовільно» отримувало 35,7 – 54% студентів, «добре»- 24,7-26,6%, «відмінно» - 12,6-17,1%.

При проходженні практики за кредитно-модульної системи навчання результати підсумкового модульного контролю відповідають наступним результатам: середній бал був у межах 3,45 – 3,7, задовільні оцінки отримували 45,6 – 48,5% студентів, «добре» – 25,7 – 33,9%, «відмінно» – 16,2 -17,6%.

Для тих студентів, які хочуть поліпшити успішність з дисципліни за шкалою ECTS, підсумковий контроль засвоєння модуля здійснюється відповідно до нормативних документів додатково за графіком, затвердженим у навчальному закладі.

Форми контролю і система оцінювання здійснюються відповідно до вимог програми виробничої лікарської практики для студентів 3-го курсу стоматологічного факультету та Інструкції про систему оцінювання навчальної діяльності студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу, затвердженої МОЗ України (2005).

Оцінка за модуль визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового модульного контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліку, визначеного програмою дисципліни. Всього студент за засвоєння кожного модуля (залікового кредиту) набирає 200 балів, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 120 балів, за результати модульного підсумкового контролю – 80 балів.

Поточний контроль здійснюється відповідно до конкретних цілей на кожному модулі. Одним із видів діяльності студентів та його контролю з боку керівника практики є ведення «Щоденника виробничої практики». Він є основним документом на період виробничої практики, включаючи її захист. Студенти зобов'язані за період практики кожен день записувати в «Щоденник» все, що зроблено за добу. У ньому ж, в загальній послідовності відображається суспільно-корисна робота (випуски санітарних бюлетенів, написання рефератів, проведення бесід в організованих дитячих колективах та ін.).

Не менше двох разів на тиждень студент повинен подати «Щоденник» на перевірку асистенту (доценту) – керівнику виробничої практики від кафедри і щоденно – на підпис безпосередньому керівникові (лікарю-стоматологу від лікувального закладу).

Після завершення кожного модулю студент заповнює підсумковий звіт про виконану роботу. Після закінчення виробничої практики, складання цифрового та текстового звітів студенту видається характеристика

заявляється на «Щоденник», підписані безпосереднім керівником виробничої практики та головним лікарем. Зміст заповненого відповідно форми та завіреного підписом керівника практики «Щоденника» та підсумкового звіту є обов'язковим для допуску студента до підсумкового модульного контролю.

Поточне оцінювання. Керівники виробничої практики аналізують роботу студентів у звітах, враховуючи їх дисципліну (студент не повинен мати пропусків днів практики), якість виконання «Щоденника», якість оволодіння практичними навичками визначеними переліком з кожного модуля, застосування принципів етики та деонтології у практиці лікаря.

Критерії оцінки самостійного опанування практичними навичками під час проходження практики в балах відповідно переліку визначеному у підсумковому звіті в балах:

«5» балів - отримує студент, який письмово виклав запропоновану кількість маніпуляцій та детально описав їх на достатньо високому теоретичному рівні.

«4» балів - отримує студент, який письмово виклав запропоновану кількість маніпуляцій та їх теоретичний опис, але допустив при цьому несуттєві помилки.

«3» балів - отримує студент, який письмово виклав запропоновану кількість маніпуляцій та їх теоретичний опис, але допустив при цьому суттєві помилки.

«2» балів - отримує студент, який письмово виклав запропоновану кількість маніпуляцій та їх теоретичний опис, але допустив при цьому грубі суттєві помилки.

Санітарно-просвітницька робота (випуск санітарних бюлетенів, проведення бесід, реферати) враховується як індивідуальна робота студента (модуль 1. – не більше 25 балів, модуль 2. – не більше 20 балів).

До захисту поточного модульного контролю допускається студент, який на 100% виконав запропоновану кількість практичних навичок, виклав їх у письмовій формі та надав обґрунтовані відповіді на запитання щодо змісту «Щоденника», набравши 72 бала (що складає 60%) з 120 можливих балів.

Підсумковий модульний контроль виробничої лікарської практики студентів 3-го курсу передбачає демонстрацію вмінь і практичних навичок з переліку по кожному модулю і вирішення ситуаційних завдань.

Максимальна кількість балів, яку може отримати студент під час модульного контролю, становить 80, при цьому:

- практичні навички – 60 балів;
- ситуаційні завдання – 20 балів (по 10 балів за кожне завдання).

Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 50 балів.

Загальне оцінювання виробничої лікарської практики проводиться як і навчальної дисципліни. Оцінка з дисципліни виставляється лише студентам, яким зараховані усі модулі з дисципліни. Кількість балів, яку студент набрав з дисципліни, визначається як середнє арифметичне кількості балів з усіх модулів дисципліни (сума балів за усі модулі ділиться на кількість модулів дисципліни.)

Заохочувальні бали за рішенням Вченої Ради можуть додаватися до кількості балів з дисципліни студентам, які мають наукові публікації або зайняли призові місця за участь в олімпіаді з дисципліни ВНЗ України та інше.

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів має перевірятися статистичними методами (коefficient кореляції між поточною успішністю та результатами підсумкового модульного контролю).

Висновки Перехід до кредитно-модульної системи навчання дозволить стимулювати активну навчальну і творчу діяльність студента, бо за системою ECTS тільки від самого студента залежить кінцевий результат - засвоєння певної змістової частини навчальної програми і її оцінка викладачами.

Нова методологія навчання може забезпечити високу якість підготовки фахівця, оскільки в основі її лежить квантування навчального матеріалу на порції, об'єктивність і прозорість оцінки, стимулювання змагання в навчальній діяльності. Активна навчально-пізнавальна робота студента під час виробничої практики дозволить йому досягти високої рейтингової оцінки.

Література:

1. Каськова Л.Ф., Бабіна О.О., Амосова Л.І. Виробнича практика в якості медичної сестри стоматологічного відділення – Полтава, 2009. – 138 с.
2. Каськова Л.Ф., Новикова С.Ч. Виробнича практика з профілактики стоматологічних захворювань. – Полтава, 2006. – 112с.
3. Нейко С.М., Глушко Л.В., Мізнюк М.І., Вакалюк І.П. Болонський процес і система організації практичної підготовки студентів// Впровадження засад системи освіти: Український і зарубіжний досвід. - Тернопіль.- 2007.- С.74-76.
4. Пидаев А.В., Передерий В.Г. Болонський процес в Європе. Київ, 2004. – 192с.